

Date: 27th June-2026

**RAQAMLI BANK XIZMATLARINING AHOLI MOLIVAVIY INKLYUZIYASINI
TA'MINLASHDAGI O'RNI**

Shokirov Sardor Inotdullo o'g'li
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda raqamli bank xizmatlarining aholi moliyaviy inklyuziyasini ta'minlashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Mobil banking, internet-banking, elektron hamyonlar, QR-kod orqali to'lovlar, masofaviy identifikatsiya va tezkor to'lov tizimlari aholining bank mahsulotlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirayotgani asoslab beriladi. Shuningdek, chekka hududlarda yashovchi fuqarolar, yoshlar, xotin-qizlar, kichik biznes subyektlari hamda bank xizmatlaridan yetarli darajada foydalanmayotgan qatlamlarni moliyaviy tizimga jalb etishda raqamli bank texnologiyalarining o'рни yoritiladi. Tadqiqot yakunida raqamli moliyaviy inklyuziyani kuchaytirishga qaratilgan amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli bank, moliyaviy inklyuziya, mobil banking, internet-banking, elektron to'lovlar, QR-to'lov, masofaviy identifikatsiya, fintech, kiberxavfsizlik, moliyaviy savodxonlik.

KIRISH

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga, xususan, bank-moliya sohasiga jadal kirib bormoqda. Bank xizmatlarini raqamlashtirish mijozlarga bank filialiga tashrif buyurmasdan turib, hisobvaraqlarni boshqarish, pul o'tkazmalarini amalga oshirish, kommunal to'lovlarni to'lash, kredit va omonat mahsulotlaridan foydalanish, valyuta ayirboshlash hamda turli moliyaviy operatsiyalarni bajarish imkonini bermoqda.

Moliyaviy inklyuziya deganda aholining barcha qatlamlari va tadbirkorlik subyektlarining sifatli, xavfsiz, qulay hamda hamyonbop moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishi tushuniladi. Bu jarayon jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Chunki bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatining kengayishi aholining jamg'arma qilish, kredit olish, tadbirkorlik faoliyatini yuritish, sug'urta va to'lov xizmatlaridan foydalanish salohiyatini oshiradi.

O'zbekistonda bank tizimini isloh qilish, zamonaviy moliyaviy xizmatlarni kengaytirish va aholining bank mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini qondirish ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bank tizimini isloh qilish strategiyasida bank xizmatlarining hududiy qamrovini kengaytirish, aholining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talabini to'liqroq qondirish hamda bank tizimida ilg'or texnologiyalarni joriy etish vazifalari belgilangan [1].

ASOSIY QISM

Raqamli bank xizmatlari bank mahsulotlari va operatsiyalarini axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida masofadan turib ko'rsatish shaklidir. Ushbu

Date: 27th June-2026

xizmatlar tarkibiga mobil banking, internet-banking, SMS-banking, elektron hamyonlar, QR-kod orqali to'lovlar, kontaktsiz to'lovlar, masofaviy biometrik identifikatsiya, onlayn kreditlar va elektron omonatlar kiradi.

Raqamli bank xizmatlarining asosiy afzalligi ularning vaqt va hududiy cheklovlarni kamaytirishidir. An'anaviy bank xizmatida fuqaro bank filialiga borishi, navbat kutishi va tegishli hujjatlarni rasmiylashtirishi talab etiladi. Raqamli bank texnologiyalarida esa ko'plab operatsiyalar mobil telefon yoki kompyuter vositasida tunu kun amalga oshirilishi mumkin. Bu ayniqsa qishloq va olis hududlarda yashovchi aholi uchun muhimdir.

Markaziy bank tomonidan e'lon qilingan ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil 1-may holatida masofadan bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilar soni banklar kesimida jami 63,5 milliondan oshgan. Shundan 61,9 milliondan ortig'i jismoniy shaxslar hissasiga to'g'ri kelgan [2]. Mazkur ko'rsatkich raqamli bank mahsulotlari aholining kundalik hayotida tobora keng qo'llanilayotganini ko'rsatadi. Bunda bir shaxs bir nechta bank ilovasidan foydalanishi mumkinligi sababli, ushbu ma'lumot foydalanuvchi profillari yig'indisi sifatida baholanishi lozim.

Raqamli bank xizmatlari moliyaviy inklyuziyani bir necha yo'nalishda ta'minlaydi. Birinchidan, ular chekka hududlardagi fuqarolar uchun bank xizmatlariga masofadan kirish imkonini yaratadi. Ikkinchidan, mobil ilovalar orqali kichik miqdordagi pul o'tkazmalari, kommunal va davlat xizmatlari uchun to'lovlar, kartadan kartaga mablag' jo'natish amaliyotlari soddalashadi. Uchinchidan, tadbirkorlar QR-kod, onlayn kassa, elektron hisob-faktura va masofaviy hisob-kitob xizmatlaridan foydalanish orqali naqd pulsiz to'lovlarni rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi.

Raqamli bank tizimi xotin-qizlar, yoshlar, nogironligi bo'lgan shaxslar va kichik biznes subyektlari uchun ham yangi imkoniyatlar yaratadi. Masalan, uy sharoitida faoliyat yurituvchi tadbirkorlar, o'zini o'zi band qilgan fuqarolar yoki uzoq hududlardagi kichik xo'jalik yurituvchi subyektlar mobil bank ilovalari orqali to'lovlarni qabul qilishi, bank hisobvaraqlarini yuritishi va zarur moliyaviy xizmatlarga murojaat qilishi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli bank xizmatlarining kengayishi ayrim muammolarni ham yuzaga keltiradi. Birinchi muammo — aholining raqamli va moliyaviy savodxonligi yetarli darajada emasligidir. Ayrim fuqarolar mobil ilovalardan xavfsiz foydalanish, parol va bank karta ma'lumotlarini himoya qilish, firibgarlik belgilarini aniqlash bo'yicha yetarli ko'nikmaga ega emas. Ikkinchi muammo — hududlar kesimida internet sifati va mobil aloqa qamrovidagi farqlardir. Uchinchisi muammo esa kiberxavfsizlik bilan bog'liq bo'lib, fishing xabarlarini, soxta havolalar, telefon firibgarligi va shaxsiy ma'lumotlarning oshkor bo'lish xavfi bilan ifodalanadi.

Jahon banki baholashlariga ko'ra, O'zbekistonda raqamli to'lovlardan foydalanish salohiyati hali to'liq ishga solinmagan, naqd pulga tayanish darajasi saqlanib qolmoqda. Shuningdek, raqamli to'lovlardan foydalanishda erkaklar va xotin-qizlar o'rtasida tafovut mavjudligi qayd etilgan [3]. Bu holat moliyaviy inklyuziyani kengaytirishda texnik yechimlar bilan bir qatorda ta'lim, axborot targ'iboti va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Date: 27th June-2026

Kelgusida sun'iy intellekt texnologiyalarini bank tizimiga tatbiq etish raqamli moliyaviy inklyuziyani yanada kuchaytirishi mumkin. Xususan, sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar mijozlarga tezkor maslahat beradi, antifrod tizimlar shubhali tranzaksiyalarni aniqlaydi, muqobil ma'lumotlar asosidagi kredit skoring tizimlari esa kredit tarixiga ega bo'lmagan fuqarolar va kichik tadbirkorlarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatini oshiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, raqamli bank xizmatlari O'zbekistonda aholi moliyaviy inklyuziyasini ta'minlashning muhim vositasi hisoblanadi. Mobil va internet-banking, elektron to'lovlar, QR-kod, masofaviy identifikatsiya hamda tezkor to'lov tizimlari bank xizmatlarining qulayligi, tezkorligi va hududiy qamrovini oshirmoqda. Bu jarayon naqd pulsiz hisob-kitoblarni kengaytirish, aholining bank tizimiga ishonchini mustahkamlash hamda kichik biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Raqamli bank xizmatlari orqali moliyaviy inklyuziyani yanada kuchaytirish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Chekka hududlarda sifatli internet va mobil aloqa infratuzilmasini rivojlantirish, aholini arzon va barqaror internet tarmog'i bilan qamrab olish lozim.
2. Mahallalar, ta'lim muassasalari va bank filiallarida aholining raqamli hamda moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan doimiy treninglar tashkil etish zarur.
3. Kiberfiribgarlikning oldini olish uchun banklar tomonidan mijozlarni SMS, mobil ilova va ijtimoiy tarmoqlar orqali muntazam ogohlantirish tizimini kuchaytirish lozim.
4. Xotin-qizlar, yoshlar, pensionerlar, nogironligi bo'lgan shaxslar va olis hududlardagi aholi uchun soddalashtirilgan, tushunarli hamda qulay raqamli bank mahsulotlarini ishlab chiqish kerak.
5. Banklar va fintech kompaniyalari o'rtasidagi hamkorlikni kengaytirish, ochiq API texnologiyalari asosida innovatsion moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish maqsadga muvofiq.
6. Sun'iy intellekt asosidagi kredit skoringi, antifrod tizimlari va mijozlarga masofaviy maslahat berish xizmatlarini joriy etish orqali raqamli bank tizimining xavfsizligi hamda qamrovini oshirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-son Farmoni. "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida".
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Masofadan bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilarning soni. 2025-yil 1-may holatiga statistik ma'lumotlar.
3. World Bank. Financial Inclusion for Growth, Returns, and Opportunities for Work: Uzbekistan. Project Information Document. 2025.

INTRODUCTION OF NEW INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATION OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY.

International online conference.

Date: 27th June-2026

4. World Bank. The Global Findex Database 2025: Connectivity and Financial Inclusion in the Digital Economy. Washington, DC, 2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Masofadan xizmat ko'rsatish tizimlari bo'yicha uslubiy ma'lumotlar.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. To'lov tizimining ko'rsatkichlari bo'yicha statistik ma'lumotlar.
7. Demirgüç-Kunt A., Klapper L., Singer D. va boshqalar. The Global Findex Database: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience. World Bank, 2022.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

